

Täysistunto

Torstai 1.12.2022 klo 15.59—1.13

15. Hallituksen vuosikertomus 2021

Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus eduskunnalle valtion vuoden 2021 tilinpäätöksen ja hallituksen vuosikertomuksen tarkastuksesta

Kertomus K 2/2022 vp

Kertomus K 20/2022 vp

Valiokunnan oma asia O 27/2022 vp

Valiokunnan mietintö TrVM 8/2022 vp

Ainoa käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 15. asia. Käsittelyn pohjana on tarkastusvaliokunnan mietintö TrVM 8/2022 vp. Nyt päätetään kannanotosta kertomusten johdosta. — Avaan keskustelun. Valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Alanko-Kahiluoto, esittely, olkaa hyvä.

Keskustelu

21.16 **Outi Alanko-Kahiluoto vihr** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Esittelen muutamaa teemaa, joihin valiokuntamme on kiinnittänyt huomiota.

Ensin valtiontakausten kasvu ja riskit. Valtiontakaukset ja -takuut ovat kasvaneet voimakkaasti viimeisten kymmenen vuoden aikana. Valiokunta on kiinnittänyt valtiontakauksien kasvuun huomiota viime vuosina useissa mietinnöissään ja on niissä korostanut huolellisen riskien arvioinnin ja riskien hallinnan kehittämisen merkitystä.

Valtiontakausten kaksi hallitsevaa erää ovat Finnveran myöntämät vientitakuut ja Valtion asuntorahaston asumiseen liittyvät takaukset.

Koronaviruspandemian pitkittyminen ja Venäjän hyökkäys Ukrainaan helmikuussa 2022 ovat lisänneet maailmantalouden epävarmuutta ja sitä kautta myös Finnveran vientitakaussalkun riskisyyttä. Finnveran vienninrahoitustoiminta on keskittynyt harvoille toimialueille, maantieteellisille alueille ja asiakkaille. Koronaviruspandemia onkin tuonut konkreettisella tavalla esille Suomen vienninrahoituksen keskittyneeseen rakenteeseen liittyvät riskit.

Valtio vastaa viime kädessä Finnveran myöntämistä takauksista ja takuista, minkä vuoksi valiokunnan mielestä on erittäin tärkeää, että Finnveran riskienhallinnasta ja sen kehittamisestä huolehditaan. Valiokunta pitää hyvänä meneillään olevia toimia Finnveran riskienhallinnan kehittämiseksi sekä valvontakäytäntöjen parantamiseksi.

Valtion asuntorahasto: Asumiseen liittyvät takaukset ovat suhdannetilanteesta riippumatta olleet jatkuvassa kasvussa viimeisten vuosikymmenten aikana. Valtion asuntorahaston takaussalkun riskisyyteen vaikuttavia tekijöitä ovat alueellinen reaalityalouden kehitys, väestönkehitys sekä asuntomarkkinoiden hintakehitys, joka vaikuttaa vakuuskiinteistöjen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 133/2022 vp

arvoon asuntorahoituksessa. Talouden epävarmuus heijastuu siten voimakkaasti myös Valtion asuntorahaston talouskannan riskisyyteen. Asuntomarkkinoiden hintakehitys on Suomessa vuosina 2020 ja 2021 entistä voimakkaammin eriytynyt alueellisesti. Tämän seurauksena Valtion asuntorahaston myöntämien takausten riskit ovat kasvaneet erityisesti väestöltään vähenevillä alueilla. Toisaalta myös Helsingissä on vuoden 2022 aikana havaittu myyntiaikojen pidentymistä sekä hintojennousun hidastumista. Tällä voi jatkua olla vaikutuksia Valtion asuntorahaston takaussalkun riskisyyteen ja tappioihin.

Valtion riskinhallinnalliset toimet takaajan ominaisuudessa ovat haasteellisia, sillä velkasuhde on rahalaitoksen ja asiakkaan välinen, mutta valtio takaajana kantaa luottoriskin. Valiokunnan mielestä asumiseen liittyvien takausten myyntivaiheen riskinhallintaa on tärkeää kehittää.

Huoltovarmuudesta: Tarkastusvaliokunta käsittelee jo viime vuonna hallituksen vuosikertomuksesta vuodelta 2020 antamassaan mietinnössä huoltovarmuuteen liittyviä kysymyksiä ja on jatkanut samojen kysymysten parissa myös nyt valtioneuvoston huoltovarmuusselonteon valmistuttua. Tarkastusvaliokunta katsoo, että huoltovarmuusselonteon valmistuminen on erittäin tärkeää ottaen huomioon huoltovarmuuden toimintaympäristössä viime aikoina tapahtuneet muutokset, kuten koronapandemia, Venäjän Ukrainaan kohdistama hyökkäyssota sekä ajankohtaiset uhat, joita ovat muun muassa ilmastonmuutos, digitalisaatioon ja kyberturvallisuuteen liittyvät uhat sekä hybridiuhat.

Huoltovarmuusselonteko on tarkoitus päivittää säännöllisesti, mitä valiokunta pitää tärkeänä säännöllisen parlamentaarisen vuoropuhelun varmistamiseksi. Selonteon päivittäminen antaa eduskunnalle mahdollisuuden keskusteluun ja linjauksiin huoltovarmuudesta sekä sen kehittämisestä.

Talousarvion ulkopuolinen Huoltovarmuusrahasto toimii keskeisenä huoltovarmuustoimenpiteiden rahoituksen lähteenä. Talousarvion ulkopuoliset rahastot ovat ristiriidassa perustuslainvoimaisen budjetin täydellisyyperiaatteen kanssa kaventaen eduskunnan budjettivaltaa. Niillä on kuitenkin taloudenhoidon kannalta selkeitä etuja, kuten joustavuus ja mahdollisuus tulouttaa niihin suoraan verotuloja.

Huoltovarmuusselonteon mukaan Huoltovarmuusrahaston merkittävin tulonlähde on tällä hetkellä huoltovarmuusmaksu, jota kannetaan fossiilisista polttoaineista, sähköstä sekä pieniä määriä eräistä uusiutuvista polttoaineista. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan huoltovarmuusmaksun tuotto on pidemmällä aikavälillä vähentynyt, mikä vaikeuttaa Huoltovarmuusrahaston edellytyksiä säilyttää toiminnan taso edes nykyisellään. Huoltovarmuusmaksun kertymä tulee olemaan myös jatkossa laskeva, koska fossiilisista energialähteistä siirrytään muihin energialähteisiin. Tarkastusvaliokunta on huolestunut huoltovarmuusmaksun alenevasta trendistä ja pitää tärkeänä, että Huoltovarmuusrahaston kantokyky turvataan tulevaisuudessa.

Tarkastusvaliokunta kiinnitti viime vuonna huomiota siihen, ettei huoltovarmuuden kehittämisen ja ylläpidon kokonaiskustannuksista ole saatavissa tarkkoja tietoja. Valtiontalouden tarkastusviraston mukaan varautumiseen tai huoltovarmuuteen liittyviä viranomaisten kustannuksia ei seurata erikseen millään läpileikkaavalla toiminnalla. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan voisi kuitenkin olla mahdollista jälkikäteen selvittää ainakin joidenkin huoltovarmuutta koskevien toimien kustannuksia. Vaihtoehtoisesti olisi mahdollista tehdä huoltovarmuuteen liittyviä asiasisältöjä nykyistä läpinäkyvimmiksi budjettiprosessissa. Tällöin kyseessä olisi kuitenkin kustannusseurannan sijasta ennakkollinen arvio. Valiokunta tiedostaa huoltovarmuuteen liittyvien toimintojen kustannusten selvittä-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 133/2022 vp

misen olevan hankalaa mutta pitää samalla tärkeänä, että erilaisten toimintatapojen toteuttamismahdollisuuksia selvitetään, jotta huoltovarmuuden kustannuksista pystyttäisiin jatkossa muodostamaan edes karkean tason käsitys.

Tarkastusvaliokunta kiinnitti viime vuonna huomiota myös huoltovarmuustoiminnan organisointiin ja piti erittäin huolestuttavana asiantuntijakuulemisissa esiin tullutta tietoa siitä, että varautumistoiminnan organisointi näytti ministeriöissä jääneen heikolle hoidolle ja ministeriöiden velvollisuutta varautua oli ulkoistettu Huoltovarmuuskeskukselle samalla, kun valmiuspäällikköorganisaation toimintaedellytykset olivat heikentyneet. Valiokunta korostaa vastuiden selkeyttämisen tärkeyttä huoltovarmuusorganisaatiossa ja yhtyy selonteon kirjaukseen siitä, että huoltovarmuudesta vastaavien ministeriöiden toimivaltuuksien on oltava selkeästi määriteltyjä ja poikkihallinnollisen yhteistyön toimivaa.

Huoltovarmuuskeskus on ensisijassa varautumisorganisaatio, jolla on operatiivisia tehtäviä häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Valiokunta painottaa yli hallinnonalarajojen tehtävän yhteistyön ja harjoittelun tärkeyttä, sillä poikkeustilanteiden vaikutukset ulottuvat käytännössä aina useille sektoreille, jolloin tarve poikkihallinnolliselle yhteistyölle on suuri. Lisäksi valiokunta toteaa, että myös läpikäydyistä kriiseistä saadut opit tulee ottaa huomioon ja hyödyntää toiminnassa.

Omistajaohjauksesta: Asian taustalla on tarkastusvaliokunnan mietintö vuodelta 2017, Finavia ja valtionyhtiöiden riskinhallinta. Eduskunnan kyseisen mietinnön pohjalta hyväksymät kaksi kannanottoa ovat edelleen voimassa. Näihin kannanottoihin liittyen valiokunta on kuullut valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosastoa valtio-omisteisille yhtiöille annetusta riskinhallinnan ohjeistuksesta sekä omistajaohjauksen toimintaperiaatteista.

Valtion yhtiöomistusta koskevat omistajapolitiittiset periaatteet ja yleiset tavoitteet linjataan valtioneuvoston omistajapolitiikkaa koskevalla periaatepäätöksellä. Voimassa oleva valtioneuvoston omistajapolitiittinen periaatepäätös on vuodelta 2020 ja sisältää myös riskinhallintaa koskevia ohjeita. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosasto arvioi omistajan näkökulmasta yhtiöiden merkittäviä riskejä jatkuvasti osana yhtiöanalyysiä. Yhtiöiden riskinhallinnan prosessia seurataan ja yhtiöiden hallituksen ja johdon kanssa käydään jatkuvaa keskustelua. Valiokunta pitää hyvänä sitä, että riskienhallintaa koskevaa ohjeistusta on sisällytetty omistajapolitiittiseen periaatepäätökseen. Samalla valiokunta kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että olemassa olevista riskien hallintaohjeista huolimatta nousee aina aika ajoin ongelmia esiin, kuten tänä vuonna energiayhtiö Fortumin Uniper-omistusten osalta tapahtui. Vastaavasti viime vaalikaudella samoin kävi Finavian osalta, kun esiin nousivat yhtiön tekemistä johdannaissopimuksista seuranneet ongelmat.

Omistajapolitiittisessa periaatepäätöksessä linjataan myös yhtiöiden ja valtio-omistajan välisestä tiedonkulusta ja keskustelusta. Valiokunta pitää tärkeänä, että tiedonkulku valtio-omistajan ja yhtiöiden välillä toimii saumattomasti. On aivan olennaista, että omistaja on informoitu ja selvillä siitä, mitä yhtiössä tapahtuu.

Valiokunta pitää valtioyhtiöiden riskinhallintaan liittyviä kannanottoja edelleen ajankohtaisina, joten kannanotot säilytetään. Valiokunta tulee jatkamaan valtionyhtiöiden riskinhallintaa koskevien kysymysten käsittelyä.

Myöskin ulkoasiainhallinnon tietoturvasta olemme lausuneet, ja siitä olemme huolestuneet. Siinä riittää edelleen huomattavan paljon kehitettävää. Tämä näin lyhyesti sanottuna, kun aika tässä näyttää loppuvan.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 133/2022 vp

Valiokunnan kannanottoehdotus kuitenkin on: Eduskunta edellyttää, että hallitus ottaa asianmukaisesti huomioon sekä tähän mietintöön että sen liitteinä oleviin erikoisvaliokuntien lausuntoihin sisältyvät eduskunnan aiempia lausumia ja muitakin seikkoja koskevat kannanotot. — Kiitoksia.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia esittelystä.

Keskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi valiokunnan ehdotuksen kannanotoksi kertomusten K 2/2022 vp ja K 20/2022 vp johdosta. Asian käsittely päättyi.